

UDC 37.013

PEDAGOGICAL ABILITIESM.O. Ochilova¹*Abstract*

The article presents information on pedagogical abilities.

Keywords: ability, pedagogical, pedagogical ability, communication skills, pedagogical communication.

O'qituvchining kasbiy faoliyati favqulodda umumiy va xususiy qobiliyatlarni talab qiladi. Kasbiy-pedagogik faoliyatning muvaffaqiyati xususiy pedagogik qobiliyatlarga bog'liq bo'ladi. Pedagogik qobiliyatlarning quyidagi guruhlari farqlanadi: ob'ektga (talabaga) nisbatan sezgirlik; kommunikativlik – insonlarga yuz tutish, xayrixohlik, muomalalik; perseptiv qobiliyatlar – kasbiy etuklik, empatiya, pedagogik tuyg'u; shaxs dinamikasi – irodaga ta'sir eta olish va mantiqiy ishonтира olish qobiliyati; hissiy barqarorlik-o'zini boshqara olish; kreativlik – ijodiy ish qobiliyati.

O'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar:

- jamiyat rivojlanishining siyosiy, sotsial va iqtisodiy yo'nalishlarini to'g'ri baholay olishi;

- muayyan taraqqiyot davrida jamiyat uchun zarur bo'lgan bo'lg'usi mutaxassisni shakllantirish standartlarini egallagan bo'lishi;

- pedagogik faoliyatni sevishi;

- o'z sohasi bo'yicha maxsus bilimlarga ega bo'lishi;

- zakovatli bo'lishi;

- pedagogik tuyg'u;

- yuksak etuklik;

- umumiy madaniyat va axloqning yuksak darajasi;

- pedagogik texnologiyalarni mahorat bilan egallagan bo'lishi.

Pedagog shaxsiga qo'yiladigan qo'shimcha talablar: kirishib keta olish, san'atkorlik, quvnoqlik, yaxshi did va boshqalar.

Pedagogning xususiy qobiliyatlariga bilim, malaka va ko'nikmalarni egallash faoliyati va shaxsni tarbiyalash qobiliyati ham tegishlidir. O'qitish, o'rganish va o'rgatish bo'yicha qobiliyatlariga quyidagilar kiradi:

Talabani tushunishni ko'rish va sezish, bunday tushunishning darajasini va xarakterini o'rnatish qobiliyati; o'quv materialini mustaqil tanlab olish, o'qitishning samara beruvchi usul va metodlarini belgilash qobiliyati; materialni yetarli bayon qilish, uning barcha talabalarga tushunarligini ta'minlash qobiliyati; talabalarning individualligini hisobga olgan holda o'qitish jarayonini tashkil etish qobiliyati; o'qitish jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish qobiliyati; talabalarning katta odimlar bilan rivojlanishini tashkil etish qobiliyati; o'zining pedagogik mahoratini takomillashtirish qobiliyati; o'zining tajribasini boshqalar bilan baham ko'rish qobiliyati; mustaqil ta'lim olish va mustaqil takomillashish qobiliyati.

Pedagogik jarayonga qaratilgan pedagogik qobiliyatlarga quyidagilar kiradi:

Boshqa insonning ichki holatini to'g'ri baholash, unga hamdardlik bildirish, hamnafas bo'lish qobiliyati (empatiya qobiliyati); taqlid qilish uchun namuna bo'lish qobiliyati; tarbiya jarayonida individual xususiyatlarni inobatga olish qobiliyati; muloqotning lozim topilgan uslubini, o'z o'rnini topish, kelisha olish qobiliyati; hurmat qozonish, talabalar o'rtasida obro'ga ega bo'lish qobiliyati.

Pedagogik qobiliyatlar ichida pedagogik muloqotga bo'lgan qobiliyat alohida ajralib turadi.

O'qituvchining talabalar bilan davomiy va samarali aloqalarini tashkil etishni kommunikativ qobiliyat bilan bog'laydilar.

¹Ochilova Манзура Орзикуловна – преподаватель кафедры педагогика, педагогический факультет, Бухарский государственный университет, Узбекистан.

Kommunikativ qobiliyat – bu pedagogik o‘zaro aloqalar doirasidagi o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘ladigan muloqot qobiliyatidir.

Psixologiyaga oid adabiyotlarda kommunikativ qobiliyatlarning bir necha guruhlarini farqlanadi:

1. Kishining boshqa kishini bilishi. Bu qobiliyatlar guruhida kishiga shaxs sifatida, shaxsning alohida qiyofasi, motivi va xattiharakatlariga baho berishni, kishining tashqi ko‘rinishi, xulqi va ichki dunyosi nisbatiga baho berishni; savlati, imo-ishora, mimika, pantomimikasini «o‘qiy» olishni qamrab olinadi.

2. Kishining o‘z-o‘zini bilishi. U o‘z bilimlarini, qobiliyatlarini o‘z xarakteri va o‘z shaxsining boshqa qirralarini hamda tashqaridan va uning atrofidagi kishilar unga nisbatan qanday baho berishi lozim bo‘lsa, shunday baho berishni ko‘zda tutadi.

3. Muloqot vaziyatini to‘g‘ri baholay olish. Bu vaziyatni kuzatish, uning ko‘proq axborot beradigan belgilarini tanlash va unga diqqatni jalb qilish; yuzaga kelgan vaziyatning sotsial va psixologik mundarijasini to‘g‘ri idrok etish va baholash qobiliyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo‘jaeva N.N. O‘qituvchi tayyorlashning pedagogic texnologiyasi. T.: 2000 yil.

2. Farberman «Ilg‘or pedagogik texnologiyalar» T.: 2000 yil.

© M.O. Ochilova, 2018
